ALKAME BİN KAYS (radıyallahü anh)

Tefsîr, hadîs, fıkıh ilimlerinde büyük âlim. Tabiînin büyüklerinden olup, künyesi Ebû Şibl'dir. Peygamberimiz hayatta iken doğdu. Fakat O'nu görmedi. 62 (m. 681) senesinde Kûfe'de vefât etti. İlimdeki üstünlüğü âlimler tarafından sözbirliği ile bildirilmiştir. Bu bakımdan ilimde rivâyetlerine müracaat edilen müstesna bir âlimdir. Eshâb-ı kiramın büyüklerinden Hazreti Ebû Bekir'i, Hazreti Ömer'i, Hazreti Osman'ı, Hazreti Ali'yi, Hazreti Âişe'yi, Abdullah İbn-i Mes'ûd'u, Hüzeyfet-ül-Yemânî'yi, Selmân-ı Fârisî'yi, Hâlid bin Velîd'i, Ebüd-Derdâ'yı ve diğer eshâbı görmüş olanlardan ilim alıp, hadîs-i şerîf rivâyetinde bulunmuştur. Hazreti Ali ile Nihavend'de Haricilere karşı elinde kılıcı ile bizzat savaştı. Rabbânî âlimlerden olup, evliyânın büyüklerinden idi.

Alkame bin Kays, Kur'ân-ı kerîmi ve fıkıh ilmini Eshâb-ı kiramdan Abdullah İbn-i Mes'ûd'dan öğrendi. Onun derslerinde çok üstün bir seviyede yetişti. Nitekim Hocası Abdullah İbn-i Mes'ûd (radıyallahü anh) "Benim okuduğum her şeyi okur ve bildiklerimi bilir" buyurmuştur. Bilhassa fıkıh ilminde en büyük âlimlerden olan Alkame bin Kays çok sayıda âlim yetiştirmiş, Ehl-i Sünnet itikadının ve din bilgilerinin insanlara nakledilmesi ve öğretilmesi husûsunda büyük hizmetleri olmuştur. Ehl-i Sünnetin reîsi ve hânefî mezhebinin imamı, İmâm-ı A'zam, ilmini onun talebeleri zincirinden almıştır. Alkame bin Kays'tan ilim öğrenen ve rivâyette bulunanlardan en başta gelen talebesi ve yeğeni İbrâhîm Nehaî, Ebû Vâil, Muhammed bin Sîrîn, İmâm-ı Şa'bî, Abdurrahmân bin Yezîd, Esved bin Yezîd ve Ömer bin Alkame, İmâm-ı Zuhrî ve daha çok sayıda âlimlerdir.

Alkame bin Kays, hâl ve hareketleriyle hocası Abdullah İbn-i Mes'ûd hazretlerine çok benzerdi. Abdullah İbn-i Mes'ûd (radıyallahü anh) da Peygamber efendimize (aleyhisselâm) çok benzerdi. Sesi çok güzel idi. Kur'ân-ı kerîm okurken dinleyenler kendinden geçerdi.

İbrâhîm Nehaî anlatır: “Alkame bin Kays Abdullah İbn-i Mes’ûd’un huzûrunda Kur’ân-ı kerîm okurdu. Abdullah İbn-i Mes’ûd O’nu dinledikçe “Oku! anam babam sana feda olsun” derdi. Kendisi de şöyle anlatmıştır:

Abdullah İbn-i Mes’ûd beni yanına çağırtır, Kur’ân-ı kerîm okumamı isterdi. Ben de okurdum. Ben durunca, devam et, buyururdu. A’rac dedi ki: “Kur’ân-ı kerîm okumada, ses bakımından, insanların en güzeli idi. İbn-i Mes’ûd ne zaman onun kırâatini dinlese, kendinden geçer ve “Eğer Resûlullah seni görseydi, seninle mesrûr olurdu” derdi. Beş saatte Kur’ân-ı kerîmi hatmederdi. Ebû İshâk, Esved bin Yezîd’in şöyle dediğini nakleder: Abdullah İbn-i Mes’ûd’u Alkama bin Kays’a ilim öğretirken gördüm. Kur’ân-ı kerîm sûrelerini öğrettiği gibi teşehhüdü de öğretiyordu.

Alkama bin Kays Tefsîr ilminin büyük imamlarındandır. Âyet-i kerîmeleri tefsîr ederken hadîs-i şerîflere müracaat ederdi. En’am sûresi 82. âyet-i kerîmesinin tefsîri hakkında İbn-i Mes’ûd’dan şöyle rivâyet etmiştir: “Îmân edip de, imânlarını bir zulm ile karıştırmayan kimseler yok mu? işte korkudan emîn olmak onlara mahsûstur, hidâyete erenler de onlardır” (En’âm 82.) âyet-i kerîmesi nâzil olunca Eshâb-ı kiram “Hangimiz zulüm etmiş bulunuyoruz?” diye Resûlullah’a sordular. Resûl-i Ekrem “Bu sizin hakkınızda değildir” dedi ve sonra “Hani Lokman da oğluna nasîhat ederek demişti ki, “Oğlum, Allaha şirk koşma! Şüphe yok ki bu şirk pek büyük bir zulümdür”(Lokman 13) âyetini okudular. Bu âyet-i kerîme ile En’âm sûresi 82. âyetindeki zulmün Allah’a ortak koşmak olduğunu bildirmiştir.

Gençliğinde bir şeyi ezberleyince, sanki önümdeki kağıt üzerinde yazılı imiş gibi ezbere okurdum, demiştir. Fıkhî meseleleri sormak üzere kendisine çok kimse müracaat ederdi. Hadîs ilminde hafız (Hadîs-i şerîf âlimi) derecesinde idi. Yüzbin hadîs-i şerîfi senetleri ile ezbere bilirdi. Rivâyet ettiği hadîs-i şerîfler Kütüb-i sitte’de (meşhûr altı hadîs kitabı) yer almıştır. Vasıyyetinin bir kısmı şöyledir: “Ben vefât ederken başımda Lâ ilahe illallah diyerek telkinde bulununuz. Vefât haberimi yaymayın ve beni hemen kabrime götürün.” Vefâtında bir örtüsü bir de Kur’ân-ı kerîmden başka hiçbir şeyi olmadığı görüldü.

Abdullah bin Mes’ûd’dan rivâyet ettiği hadîs-i şerîfte Resûlullah “Mü’min, ta’n etmez (kötülemez), la’nette bulunmaz ve müstehcen konuşmaz.” buyurdu.

Yine İbni Mes’ûd’dan “Peygamber efendimiz seferi iken bazen oruç tutar, bazen iftar ederdi. Farz namazları iki rek’at kılardı.” dediğini rivâyet etmiştir.

Yine Abdullah İbn-i Mes’ûd (radıyallahü anh)’dan rivâyet ettiği hadîs-i şerîfte Resûlullah efendimiz buyuruyorlar ki: “Kalbinde hardal danesi kadar imânı olan hiçbir kimse Cehennemde ebedi kalmaz.”

“Şüphesiz ki Allah güzeldir; güzelliği sever, kibir, hakkı inkâr edip insanları tahkir etmektir.”

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Tam İlmihâl Se’âdet-i Ebediyye sh. 986

2) El-A’lâm cild-4, sh. 248

3) Tehzîb-üt-tehzîb cild-7, sh. 276

4) Tabakât-ı İbn-i Sa’d cild-6, sh. 86

5) Tezkiret-ül-huffâz cild-1, sh. 48

6) Hilyet-ül-Evliyâ cild-2, sh. 98

7) Miftâh-üs-seâde cild-2, sh. 20

8) Kâmûs-ul-A’lâm cild-4, sh. 3174

9) El-Menhel-ül-azb-ül-Mevrûd cild-1, sh. 186

10) Târîh-i Bağdâd cild-1 2, sh. 296